

تعقل اجتماعی

(توضیحات کامل)

www.QuranAhlebayt.ir

تعقل اجتماعی

«رسول» تجلی تمام‌نمای عقل در ساحت جامعه است و تعقل اجتماعی به معنای ارجاع موضوعات و مسائل مختلف به ساحت رسول و حجت است، تا در پرتو این انطباق، وجوه مختلف حق و باطل شناخته شده و انسان و جامعه، به نهایت رشد و کمال خود دست پیدا کنند. در این میان فرائض و سنت‌ها، ساختار حاکمیت رسول در جامعه را عینیت بخشیده، و امکان عملی شدن تعقل اجتماعی را برای همه انسان‌ها، در تمامی زمان‌ها و مکان‌ها فراهم می‌کند. کتاب حاضر سعی نموده ضمن تبیین مشخصات ولی الهی، مبانی و روش‌های حاکمیت او در جامعه و نحوه مقابله ولی با ساختارهای باطل و معارض را تبیین کند.

مقدمه

کتاب تعقل اجتماعی از کتاب‌های راهبردی در حوزه جامعه است، که با توجه به جامعیت و وجوه مختلف موضوع مورد بحث، می‌توان آن را در مجموعه‌های مختلفی مورد بحث و بررسی قرار داد. تعقل اجتماعی یکی از موضوعات و پایه‌های تحقق تدبیر در ساحت جامعه است و یکی از ارکان جهاد نرم در حوزه شناخت رهبر و تشخیص ساختارهای رهبری و قیادت را به عهده دارد، و با توجه به مطالب مطرح شده در خصوص نقش جامعه در رشد و شکوفایی عقل در انسان، کتاب حاضر نقش تعیین‌کننده‌ای در مباحث پیرامون مراحل رشد دارد.

انسان چون خلیفه خدا بر روی زمین است، مأمور شده تا مقتضیات حق را جامعه عمل پوشانده و با نفسی مطمئن، به بارگاه قرب الهی راه یابد. واضح است که این سیر از نقطه آغاز تا انجام، همگی حق بوده و نصیب انسان در نهایت این راه، چیزی جز تجلی اسماء و صفات الهی نخواهد بود، که این خود همه چیز است. بر این اساس محور اصلی زندگی انسان و عامل سعادت و رستگاری او، آن است که شئون مختلف حق و باطل را در هر پدیده و موقعیتی شناخته و تنها بر اساس حق عمل کند. لازم است انسان برای دست یافتن به این شناخت و نیل به این فلاح، مشمول هدایت الهی گردد. برای این منظور خداوند

تعقل اجتماعی

(توضیحات کامل)

www.QuranAhlebayt.ir

انسان را به قوای عقل مجهز نمود تا بتواند در پرتو نورافشانی آن، راه را از بیراهه شناخته و مسیر را به سلامت طی کند، که در این میان شکوفایی عقل و بهره‌مندی کامل از آن، تنها در گرو حیات اجتماعی انسان قرار داده شده است. این حقیقت از دو منظر قابل تحلیل و بررسی است.

انسان موجودی است که در ذات خود اجتماعی است و بخش قابل توجهی از توانمندی‌ها و فضایل او در ساحت زندگی اجتماعی اش شکوفایی می‌شود. چون تشکیل امت واحده توحیدی در کنار عبادت، به عنوان یکی از فلسفه‌های خلقت انسان شناخته می‌شود. از رهگذر این حقیقت، روشن می‌شود که تا عقل در ساحت اجتماعی زندگی انسان ورود پیدا نکرده و ایفای نقش نکند، دستیابی به زندگی عاقلانه و سعادت‌مندانه میسر و مقدور نخواهد بود؛ در روایات، معاشرت با مردم به عنوان رأس عقل عنوان شده است.

آدمی در حیات دنیایی خود همواره در معرض انتخاب گزینه‌های مختلفی است که لازم است با تمییز و جوه خیر و شر، بهترین گزینه را در هر موقعیت شناسایی نموده و به آن عمل کند. طبیعی است که این مهم در گرو شناخت مجموعه روابط، نظام ارزش‌گذاری و قوانین و اعتبارات مطرح شده در خلال هر موضوع و موقعیت صورت تحقق به خود می‌گیرد. این در حالی است که پایه و اساس شکل‌گیری روابط و نظام‌های مبتنی بر آن، حیات اجتماعی انسان است. بنابراین تعقل نیز به حقیقت و کمال خود، تنها در حیات اجتماعی انسان ظهور و بروز پیدا می‌کند.

بر اساس دو نکته یادشده، جامعه نه به عنوان یک فرع بر حیات عقلانی و سعادت‌مندانه انسان، که به عنوان بستر شکل‌گیری عقلانیت در او مورد توجه است. از این روست که در روایات وارده از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، شناخت زمانه به عنوان یکی از نشانه‌های عاقل معرفی می‌شود. در روایت دیگری نشانه عاقل بودن یک انسان را در گریودارهای اجتماعی چون ملوکیت، ولایت، غنی شدن بیان نموده‌اند. در روایت دیگری موارد بیشتری چون معامله و مصاحبت نیز برای موارد اضافه شده است. همچنین در روایت امام موسی کاظم علیه السلام به جناب هشام، بروزات عقل به کمال رسیده در مجموعه‌ای از صفات اجتماعی چون بذل مال، تواضع و موارد دیگر از این دست بیان شده است. رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای «دام ظلّه»، در ترسیم مظاهر عقلانیت امام خمینی «رحمه الله

تعقل اجتماعی

(توضیحات کامل)

www.QuranAhlebayt.ir

علیه»، به مواردی چون انتخاب نظام مردم سالاری دینی، ایستادگی و مبارزه در مقابل دشمنان، تزریق روحیه اعتماد به نفس در جامعه و ملت، و تدوین قانون اساسی اشاره کردند. همانطور که ملاحظه می شود تمامی مظاهر نام برده، جنبه های کاملاً اجتماعی دارد که به عنوان مظاهر عقلانیت برای یک فرد مطرح شده اند.

با این مبنا، تعقل اجتماعی عهده دار جاری شدن قوانین حق در ساحت جامعه است، بدین معنی که با ارجاع هر موضوع و یا مسأله ای به ساحت عقل اجتماعی، وجوه مختلف حق و باطل را شناخته و بر اساس آن عمل شود. در این میان شناخت سه محور اساسی، لازمه اصلی تعقل اجتماعی به شمار می رود:

- شناخت عقل اجتماعی و شأن و جایگاه آن
- شناخت نحوه ارجاع مسائل و موضوعات اجتماعی به ساحت عقل اجتماعی
- شناخت موانع تعقل اجتماعی و روش های برطرف کردن آن

در کتاب حاضر سعی شده است تا محورهای یاد شده مورد بررسی و تبیین قرار گیرد. در دو فصل نخست کتاب، با بررسی ساختار هدایت در ساحت جامعه و چگونگی عینیت پیدا کردن آن، عقل اجتماعی معرفی شده و نقش آن در هدایت جامعه مورد بررسی قرار گرفته است. آنچه از مجموع آیات قرآن و روایات اهل بیت عصمت و طهارت «علیهم السلام» دریافت می شود این است که نقش عقل در جامعه به عهده رسول و حجت است. در حقیقت پیوند عمیق و دقیق رسول با منبع وحی، او را تجلی کامل حقیقت کرده که شناخت هر حق و باطلی در پرتو ارجاع به وی صورت می گیرد. در این میان نقش حجت به عنوان ظهور عینی رسول در جامعه به صورت مشخص مورد توجه قرار گرفته است.

مشخص است که صرف شناخت رسول و حجت برای تحقق تعقل اجتماعی کافی نیست، بلکه شناخت نحوه ارجاع مسائل به ساحت عقل اجتماعی است که فرایند شناخت حق و باطل را در جامعه کامل می کند. این در حالی است که گستردگی و پیچیدگی جامعه، امکان ارجاع مسائل و موضوعات مختلف، آن هم در زوایا و ابعاد گوناگون زندگی اجتماعی به یک شخص را، امری دشوار و یا اصلاً نشدنی می کند، اساس رسالت انبیای الهی نیز بر شکوفایی عقل مردم بوده است، زیرا سعی دین و شریعت الهی

تعقل اجتماعی

(توضیحات کامل)

www.QuranAhlebayt.ir

همواره بر این بوده تا با اراده مجموعه کاملی از فضائل و سنت‌ها، ساختار رسول و حجت را در جامعه اقامه کند تا امکان عملی نمودن تعقل اجتماعی در هر زمان و مکانی برای انسان‌ها فراهم شود. بر این اساس فصل سوم و چهارم کتاب نیز به تبیین نقش و جایگاه فرائض و سنن پرداخته و مهم‌ترین آنها را ذکر کرده است.

شناخت موانع تعقل اجتماعی و برطرف نمودن آن از ضروریات اساسی در تحقق ارجاع به عقل اجتماعی بوده و بدون آن عملی شدن تعقل اجتماعی ناممکن است.

فصل پنجم کتاب حاضر، با بیان ساختارهای باطل و انواع انحرافات صورت گرفته از تعقل اجتماعی، به بیان باورهای نادرست و ساختارهای غلط هر کدام می‌پردازد و نحوه مبارزه تعقل اجتماعی با آن را تبیین نموده است.

در خاتمه باید یادآور شد که فهم بهترین کتاب نیازمند دانستن پیش‌نیازهایی از جمله مطالعه کتاب ساختار وجودی انسان و نیز ساختار وجودی ناس است.

از همه اصحاب نقد و نظر و صاحب نظران تقاضا می‌شود، نویسندگان این نوشتار را از پیشنهادات و انتقادات خود بی‌نصیب نگذارند. امید است این وجیزه مورد عنایت و قبول حضرت حق قرار گرفته و به عنوان نشانی از ارادت خدمت عمه سادات عقیده بنی‌هاشم، زینت کبری «سلام الله علیها» پذیرفته شود.

عناوین فصول این کتاب عبارتند از:

فصل اول: عقل و تعقل در ساحت جامعه

فصل دوم: ساختار وجودی عقل اجتماعی

فصل سوم: نهادینه کردن تعقل اجتماعی

فصل چهارم: نهادینه کردن تفکر بنیادی در جامعه

فصل پنجم: موانع تعقل اجتماعی